

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.725.153 Львівського державного
університету внутрішніх справ

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Хитри Андрія Ярославовича
на дисертацію Плюскви Анастасії Володимирівни
«Організація та тактика підтримання публічного обвинувачення щодо
привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим
становищем, в суді першої інстанції»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Оцінка актуальності теми дослідження. Обрана здобувачкою тема дисертаційного дослідження є виключно актуальною як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді першої інстанції є кульмінаційним елементом кримінального провадження, в якому концентруються всі результати досудового розслідування, а якість прокурорської діяльності безпосередньо визначає ефективність захисту публічних та приватних інтересів, порушених вчиненням кримінальним правопорушенням. Водночас саме ця сфера діяльності прокуратури залишається одним із найменш системно опрацьованих напрямів у вітчизняній науці кримінального процесуального права та криміналістики.

Вибір предмета дослідження є зумовленим не лише теоретичною потребою, а й гострою практичною необхідністю. Привласнення майна шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) – це один із найбільш поширених видів корупційних кримінальних правопорушень, що мають підвищений ступінь суспільної небезпеки, складну структуру доказової бази і тривалий цикл судового розгляду. За даними, наведеними у дисертації, у 2022–2025 роках до судів першої інстанції щорічно скеровується від 1598 до 2888 кримінальних проваджень за цією статтею, при цьому залишок

нерозглянутих справ зростає: у 2025 році він становив 4 256 проваджень. Ці цифри унаочнюють масштаб прокурорського навантаження у цій сфері та гостроту потреби у науково обґрунтованих методичних рекомендаціях.

Актуальність теми посилюється трансформаційним контекстом реформування прокуратури. Прийняті у 2012 та 2014 роках КПК України та Закон «Про прокуратуру» кардинально змінили роль прокурора у кримінальному провадженні, відмовившись від наглядової моделі та переорієнтувавши прокуратуру на змагальну модель публічного обвинувачення. Водночас, за визнанням самої здобувачки, ці зміни мали фрагментарний характер і не супроводжувалися формуванням цілісної доктрини підтримання публічного обвинувачення. Вагомим свідченням є той факт, що Стратегія розвитку прокуратури на 2025–2028 роки визначає розвиток спеціалізації прокурорів та розробку методичних рекомендацій як пріоритетний напрям, що підтверджує доктринальну запотребованість дисертаційного дослідження.

Питання підтримання публічного обвинувачення щодо привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем, у суді першої інстанції не виступало предметом монографічних досліджень у вітчизняній науковій літературі. Наявний науковий доробок охоплює загальні питання прокурорської діяльності (І. В. Вернидубов, І. В. Гловюк, О. В. Гончарова, Р. О. Кацавець, А. М. Лапкін, В. Д. Юрчишин та ін.) або окремі категорії правопорушень (шахрайство, хабарництво, ухилення від сплати податків), але не є системним дослідженням для кримінальних проваджень щодо ст. 191 КК України, що додатково підтверджує оригінальність обраної теми. Тема дисертації органічно вписується в науковий напрям кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ЛьвДУВС і відповідає науковій темі «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930, 0124U005075).

Актуальність підсилюється євроінтеграційним вектором. Впровадження стандартів Ради Європи щодо ролі прокурора як «об'єктивного служителя

закону» (Рекомендація CM/Rec(2000)19 Комітету міністрів Ради Європи), а також концепції «Human Security», на яку спирається здобувачка, зумовлює необхідність переосмислення функції підтримання обвинувачення не як виключно обвинувальної, а як комплексної – такої, що поєднує правозахисну та обвинувальну складові. Теоретичне обґрунтування такого переосмислення є важливим кроком у контексті наближення України до стандартів ЄС у сфері прокурорської діяльності.

Нарешті, умови воєнного стану поставили перед органами прокуратури нові виклики: значна частина кримінальних проваджень щодо привласнення майна, у тому числі вчиненого посадовими особами оборонного відомства, ТЦК та органів місцевого самоврядування, перейшла на судовий розгляд в умовах підвищеного суспільного запиту на ефективне покарання корупціонерів. Здатність прокурора ефективно підтримувати публічне обвинувачення у таких провадженнях, зберігаючи при цьому об'єктивність та неупередженість, набуває принципового значення для суспільної довіри до правосуддя. Саме тому науково обґрунтована методика підтримання обвинувачення у справах щодо ст. 191 КК є не просто академічним продуктом, а практичним інструментом зміцнення верховенства права в умовах воєнного часу.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача. Дисертаційне дослідження виконано на достатньо високому науковому рівні. Обсяг і зміст основного тексту (166 сторінок) відповідають освітньо-науковій програмі підготовки доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». Загальний обсяг роботи становить 260 сторінок і включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (229 найменувань на 27 сторінках) та шість змістовних додатків на 49 сторінках. Архітектоніка роботи є логічною та послідовною, внутрішня узгодженість між розділами забезпечує цілісність дослідження.

Перший розділ «Теоретико-правові засади підтримання публічного обвинувачення щодо привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем, в суді першої інстанції» охоплює три підрозділи, що

формують теоретичний фундамент роботи. Підрозділ 1.1 містить детальний аналіз стану наукових досліджень з теми, що включає не лише огляд публікацій, а й обґрунтоване визначення місця дисертації у системі вже існуючих наукових напрацювань. Здобувачка виявила, що питання підтримання обвинувачення в контексті ст. 191 КК не розроблялося як окремий предмет монографічних досліджень, що підтверджує оригінальність дисертації. У підрозділі 1.2 розкрито сутність і правове регулювання підтримання публічного обвинувачення в суді першої інстанції з урахуванням конституційних засад (п. 4 ч. 1 ст. 129, п. 1 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України), норм КПК та Закону «Про прокуратуру». Підрозділ 1.3 присвячено поняттєво-структурному аналізу досліджуваного явища: здобувачка запропонувала авторське розуміння поняття та структури підтримання публічного обвинувачення, виділивши шість взаємопов'язаних етапів.

Другий розділ «Організаційні та тактичні аспекти підтримання публічного обвинувачення щодо привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем, в суді першої інстанції» є найбільш розгорнутою та практично значущою частиною роботи. Підрозділ 2.1 аналізує взаємодію прокурора з іншими учасниками кримінального провадження під час підготовки до судового розгляду. Особливо цінним є виявлення системних проблем такої взаємодії: недостатній рівень інформаційного обміну, обмеженість процесуальних інструментів залучення слідчого до підготовки судового розгляду, відсутність єдиного нормативного координаційного механізму. Для кожної з виявлених проблем запропоновано конкретне вирішення у вигляді проекту Міжвідомчої інструкції. Підрозділ 2.2 розкриває тактичні особливості підтримання обвинувачення під час підготовчого провадження в суді, включаючи аналіз типових помилок прокурорів та рекомендації щодо їх недопущення.

Підрозділ 2.3 є центральним за своїм змістом: у ньому детально проаналізовано тактичні особливості підтримання публічного обвинувачення під час безпосереднього судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо ст. 191 КК. Вагомим науковим здобутком підрозділу є системна

розробка дев'яти параметрів ефективності тактики підтримання обвинувачення: різноманітність джерел доказів, фокус на суб'єктивній стороні злочину, підвищена увага до інтерпретації документів, акцент на експертизах, вибудова цілісної доказової конструкції, систематизація за прямими та непрямыми доказами, прогнозування лінії захисту, планування процесуальних дій та візуалізація механізму злочину. Кожен параметр проілюстровано конкретними прикладами з практики розслідування і судового розгляду проваджень щодо привласнення майна.

Третій розділ «Удосконалення підтримання публічного обвинувачення щодо привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем, в суді першої інстанції» охоплює два підрозділи. Підрозділ 3.1 присвячено організаційному вдосконаленню: пропозиції щодо системи «іПрокурор» та регламентації групи прокурорів є системно обґрунтованими і відповідають потребам практики. Підрозділ 3.2 зосереджений на вдосконаленні криміналістичного забезпечення підтримання обвинувачення, зокрема на рекомендаціях щодо судових допитів, дослідження документів та речових доказів і формуванні обвинувальної промови. Наявність шести змістовних додатків – проектів методичних рекомендацій, схем взаємодії та форм процесуальних документів – підтверджує практичну зрілість підходу.

Публікаційна активність здобувачки є достатньою: чотири статті у наукових фахових виданнях України, включених до переліку МОН (категорія «Б»), чотири тези доповідей, у тому числі на X Львівському форумі кримінальної юстиції та семінарах «Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування» (2023, 2024, 2025 рр.). Усі публікації відповідають темі дисертації та відображають ключові положення наукової новизни. Особливо відзначаємо, що дисертантка є практикуючим прокурором з семирічним досвідом (3 роки слідчої роботи + 4 роки прокурорської), що надає практичним рекомендаціям роботи особливої достовірності та операціональної цінності.

Оцінка новизни представлених результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукової обґрунтованості та відповідності темі дисертації.

Дисертація є першим комплексним дослідженням організації та тактики підтримання публічного обвинувачення щодо привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем, в суді першої інстанції – цей факт об'єктивно засвідчує первинну новизну всієї роботи. Наукова новизна структурована за трьома рівнями.

На рівні «вперше» отримано два принципово важливих результати. Перший – визначення дев'яти параметрів ефективності тактики підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях щодо ст. 191 КК. Жодна з попередніх наукових праць не пропонувала комплексної системи критеріїв ефективності тактики саме цієї категорії справ, що надає дисертаційному здобутку повноцінну первинну новизну. Особливо цінним є запровадження візуалізації механізму злочину у вигляді схеми як самостійного тактичного засобу підтримання обвинувачення – підхід, що вже апробований у практиці НАБУ, але не знайшов відображення у науковій доктрині. Другий «вперше» – обґрунтування необхідності гарантованого права потерпілого на підтримання обвинувачення у випадках, передбачених ч. 3 ст. 338 і ч. 2 ст. 340 КПК, із конкретною пропозицією доповнити ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» пунктом 23-1. Ця пропозиція є нормативно точною і соціально значущою.

На рівні «удосконалено» виділяємо три найбільш вагомні здобутки. Перший – вдосконалена структура підтримання публічного обвинувачення в суді як системна сукупність шести послідовних етапів, що дозволяє алгоритмізувати прокурорську діяльність і перейти від емпіричного до науково обґрунтованого планування. Другий – удосконалені наукові підходи до взаємодії прокурора зі слідчим та оперативними підрозділами як системи узгоджених процесуальних та управлінських рішень, підкріплені конкретним проектом Міжвідомчої інструкції (Додаток Г). Третій – вдосконалені рекомендації щодо клопотання про порядок та обсяг дослідження доказів із конкретними пропозиціями до абзацу 2 ч. 1 ст. 349 КПК.

Результати, що «набули подальшого розвитку», включають авторське розуміння функції підтримання публічного обвинувачення крізь призму

концепції «Human Security» та людиноцентричного підходу, аргументацію щодо уніфікації термінології («публічне» замість «державне» обвинувачення), систему тактичних завдань прокурора під час підготовчого засідання та рекомендації щодо обвинувальної промови. Кожен з наведених результатів підкріплений теоретичним обґрунтуванням та посиланням на конкретні норми права. Окремо варто відзначити рекомендації щодо забезпечення підготовки свідків перед судовим допитом та методику організації перехресного допиту у провадженнях щодо привласнення майна – ці положення носять прикладний характер і безпосередньо спрямовані на підвищення якості судового доказування.

Особливої уваги заслуговує позиція здобувачки щодо термінологічного аспекту – заміни поняття «державне обвинувачення» на «публічне». Запропонована аргументація є концептуально та конституційно обґрунтованою: поняття «публічне обвинувачення» є більш точним відображенням сучасної місії прокуратури, спрямованої на захист не лише державних, а й суспільних і приватних інтересів. Водночас варто зазначити, що пропозиція уніфікації термінології є не вперше висловленою у доктрині: деякі автори (зокрема, А. В. Лапкін) також звертали увагу на цю проблему. Відтак цей результат цілком правомірно позиціонується здобувачкою на рівні «набули подальшого розвитку», а не «вперше», що є проявом наукової чесності.

Наукова обґрунтованість результатів є достатньою. Вона досягається завдяки: (1) багатому емпіричному підґрунтю – 144 кримінальних провадження за ст. 191 КК, опитування 131 прокурора, 85 з яких мали безпосередній досвід підтримання обвинувачення у відповідній категорії справ; (2) аналізу практики ЄСПЛ та Верховного Суду; (3) статистичним даним Офісу Генерального прокурора та Державної судової адміністрації; (4) власному семирічному практичному досвіду здобувачки. Поєднання теоретичного аналізу та практичної апробації є методологічно виправданим і забезпечує достовірність висновків.

Всі заявлені результати наукової новизни безпосередньо відповідають темі дисертації і є внутрішньо узгодженими. Логіка «від теорії – через організацію та тактику – до законодавчих пропозицій та методичних рекомендацій» є витриманою по всьому тексту роботи.

Оцінка рівня виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Поставлене у вступі наукове завдання – розробити концепцію діяльності прокурора в ході підтримання публічного обвинувачення щодо привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем, у суді першої інстанції, узагальнити відповідну практику та сформулювати науково обґрунтовані рекомендації – виконане повністю. Вісім завдань, сформульованих у вступі, знайшли відображення у відповідних підрозділах і підсумовані у загальних висновках (13 пунктів).

Методологічна основа дослідження є комплексною та адекватною обраному предмету. Провідним є діалектичний метод. Відзначаємо методологічно грамотну прив'язку кожного методу до конкретних підрозділів, що свідчить про усвідомлений підхід до методологічного вибору. Зокрема: історико-правовий метод – для аналізу еволюції прокуратури (підрозділ 1.1); системно-структурний – для визначення структури підтримання ПО та взаємодії учасників (підрозділи 1.3, 2.1–2.3, 3.1–3.2); структурно-функціональний – для визначення потенціалу складових підтримання ПО (підрозділи 2.1–2.3); мисленнєве моделювання та мисленнєвий експеримент – для апробації рекомендацій (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); соціологічні методи – для отримання емпіричних даних (підрозділи 2.1–2.3, 3.1–3.2); статистичний метод – для аналізу даних прокуратури і ДСА.

Здобувачка демонструє виразне оволодіння методологією наукової діяльності: вміє критично аналізувати доктринальні позиції, самостійно формулювати визначення і класифікації, проводити соціологічні дослідження, аналізувати судову і прокурорську практику, трансформувати отримані результати в нормативні та методичні пропозиції. Про наукову зрілість

свідчить також опублікування результатів у виданнях категорії «Б» – ДФГ, що свідчить про визнання результатів науковою спільнотою.

Оцінка наукового та практичного значення результатів дослідження. Теоретичне значення роботи реалізується на кількох рівнях. По-перше, розширюється понятійно-категоріальний апарат науки кримінального процесуального права: запропоновано авторське визначення функції підтримання публічного обвинувачення, структури цієї функції та критеріїв ефективності тактики. По-друге, дисертація вносить внесок у теорію криміналістичної тактики в судовому провадженні: систематизація дев'яти параметрів ефективності є самостійним теоретичним продуктом, що може стати основою для подальших досліджень тактики прокурора в різних категоріях справ. По-третє, обґрунтування функції підтримання публічного обвинувачення через концепцію «Human Security» є новим підходом, який потенційно здатний змінити доктринальний консенсус щодо ролі прокурора в кримінальному провадженні.

Практичне значення підтверджується п'ятьма законодавчими та нормативними пропозиціями: уніфікація термінології «публічне обвинувачення» у КПК та Законі «Про прокуратуру»; доповнення ч. 1 ст. 14 Закону «Про безоплатну правничу допомогу» п. 23-1; зміни до ч. 4 ст. 347 КПК (короткий виклад ОА); зміни до ст. 349 КПК (клопотання про порядок дослідження доказів); розробка Міжвідомчої інструкції. Особливої практичної цінності набувають розроблені здобувачкою додатки: проект Положення про систему «іПрокурор», зразки клопотань, схема взаємодії учасників та методичні рекомендації для прокурорів – всі вони є безпосередньо придатними для впровадження у прокурорську практику. Акти впровадження у наукову діяльність та освітній процес ЛьвДУВС (від 02.02.2026) підтверджують реальну практичну значущість роботи.

Важливо підкреслити, що практична цінність дисертації суттєво підсилюється особистим практичним досвідом здобувачки. Три роки роботи слідчим у підрозділах ГУНП України у Львівській області та чотири роки роботи прокурором в окружних та обласній прокуратурах, включаючи

безпосередній досвід підтримання публічного обвинувачення у справах щодо ст. 191 КК, – це унікальна емпірична база, якою не можуть похвалитися більшість авторів дисертацій у галузі кримінального процесу та криміналістики. Саме цей досвід дозволив здобувачці сформулювати рекомендації на операціональному рівні – такому, що дозволяє їх безпосередньо застосувати прокурору на наступний день після ознайомлення з роботою.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ретельного вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності та некоректних текстових запозичень виявлено не було. Відповідно до заяви здобувачки та відомостей про перевірку тексту, дисертація містить виключно результати власних досліджень. Усі використані ідеї, результати і тексти інших авторів супроводжуються посиланнями на відповідні джерела.

Дискусійні положення та зауваження. Загальна позитивна оцінка дисертаційного дослідження не виключає необхідності звернути увагу здобувачки на окремі питання, що мають дискусійний або уточнювальний характер.

1. Назва дисертації та значна частина її змісту оперують поняттям «тактика підтримання публічного обвинувачення», однак у роботі так і не вирішено принципове питання про те, до якої дисципліни належить ця «тактика» - кримінальної процесуальної чи криміналістичної. З одного боку, підрозділи 2.1–2.3 аналізують тактичні прийоми як переважно процесуальні рішення прокурора у межах компетенції, визначеної КПК. З іншого боку, підрозділ 3.2 має назву «Удосконалення криміналістичного забезпечення підтримання публічного обвинувачення», що передбачає криміналістичний вимір тактики. У криміналістичній доктрині «тактика судового слідства» (І. І. Когутич) і «тактика підтримання обвинувачення» розглядаються як елемент криміналістичної методики, тоді як у процесуальній науці тактика прокурора є функціональним виміром його процесуальних повноважень. Відсутність у підрозділі 1.2 або 1.3 чіткого теоретичного позиціонування «тактики

підтримання публічного обвинувачення» у системі криміналістики та/або кримінального процесуального права породжує понятійну невизначеність, яка проявляється, зокрема, у тому, що паралельно вживаються терміни «тактичний прийом», «тактичне завдання», «тактична рекомендація», «тактична особливість» без їх системного співвідношення.

2. У підрозділі 3.1 здобувачка пропонує впровадити автоматизовану інформаційно-телекомунікаційну систему «іПрокурор» для ведення досьє обвинувачення та координації групи прокурорів. Пропозиція є прогресивною і відповідає загальному тренду цифровізації правосуддя. Водночас у дисертації ця пропозиція сформульована переважно на функціональному рівні (які завдання система має виконувати), тоді як її правові та технічні передумови залишаються практично нерозробленими. Зокрема, не з'ясовано: яким чином забезпечуватиметься захист персональних даних учасників провадження при обробці матеріалів досьє обвинувачення відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» та вимог ЄС (GDPR); яким є правовий статус відомостей, внесених до системи «іПрокурор», – чи є вони процесуальними документами в розумінні КПК; яким чином інтеграція з ЄРДР та Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою (ЄСІТС) здійснюватиметься без порушення встановленого режиму доступу до матеріалів. Просимо здобувачку прокоментувати ці питання під час публічного захисту та запропонувати шляхи вирішення принаймні в загальних рисах.

Викладені зауваження мають дискусійний або рекомендаційний характер і жодним чином не применшують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження. Здобувачка Плюсква А. В. виконала самостійну, науково завершену роботу, яка вносить вагомий внесок у теорію та практику підтримання публічного обвинувачення в суді першої інстанції.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Анастасії Володимирівни ПЛЮСКВИ є завершеним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне

значення для розвитку науки кримінального процесуального права та криміналістики й практичне значення для діяльності органів прокуратури. За актуальністю, новизною, достовірністю та обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю результатів, кількістю та обсягом публікацій, оформленням дисертація «Організація та тактика підтримання публічного обвинувачення щодо привласнення майна, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем, в суді першої інстанції» відповідає вимогам, передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. Відповідно автор дисертації, Анастасія Володимирівна ПЛЮСКВА, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України)
Львівського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Андрій ХИТРА